

ΔΙΕΘΝΗΣ ΚΙΝΗΣΗ

ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΗ ΓΑΛΛΙΑ

Η ΓΑΛΛΙΚΗ ΖΩΗ

Οι περισσότεροι άνθρωποι μέσα στα έθνη που μπηχανε στον πόλεμο πριν Ξ΄ χρόνια φανταστήκανε ότι ή διάρχεια του πολέμου δέ θα ήταν παρά μιὰ παῦλα και έπειτα απ' αυτό θα ξανάρχιζαν την κανονική ζωή τους μέσα στο προπολεμικό ρεῦμα. Περισσότερο ακόμα ή έντύπωσης αυτή ήταν διαδεδομένη μέσα στους απόλεμους τόπους. Κι είναι αλήθεια, κι είναι δυστυχώς μεγάλη αλήθεια, ότι ή γερασμένη όκηρη ή ανθρώπινη φύσις δέ μαθαίνει σχεδόν τίποτε από τὰ παθήματα μηδὲ κι από τή χαρά. Καί οι περισσότεροι έγύρισαν από τόν κύκλο του θανάτου με την επιθυμία νά ξαναρχίσουν τή ζωή τους μέσα στις παλιές της πλάνες.

Άλλά ή χθεσινή τους έντύπωσης, ή σημερινή τους επιθυμία πόσο λίγο σημαίνουν! 'Ο πόλεμος αυτός δέν ήταν ένα απλό ξετίναγμα, προσωρινό και τοπιζό στην κοινωνική συνέχεια του κόσμου στο αποκαλυπτικό ξέσχιμά του είναι ένα τέρμα και μιὰ αρχή. 'Η παλιά κοινωνία στηριγμένη στην ύπαρξη έθνών που παλαιών για την οικονομική εκμετάλλευση τής γής, έξάλλου αναζωογονήνη στο έσωτερικό κάθε έθνους από ένα προζύμι κοινωνικής δικαιοσύνης, κοινό σε όλα τὰ προλεταριάτα—έξαναγκάστηκε για νά δοκιμάση πώς θα έσυνεχίζετο ή πορεία της, νά μπη στο ματωμένο βόρβορο του πολέμου αλλά κόλλησε εκεί μέσα. Μέσα στην αδελφοκτονία των έθνών πλάστηκε μυστικά ο στερεώτερος διεθνισμός: στην Εὐρώπη, όπως και σε κάθε μέρος τής γής, κανένα έθνος δέ μπορεί νά ελπίση ότι θα σωθή μόνο του. Μιὰ στενή άλληλεγγυή συμφερόντων τὰ δένει όλα και ή αρχή του γερασμένου έγωιστου κεφαλαιοκρατισμού πέθανε. 'Απ' αυτό βγαίνει ότι, παντού στον κόσμο, τὰ μεγάλα ανθρώπινα προβλήματα, μπαίνουν κάτω, σχεδόν με τόν ίδιο τρόπο και αυτά ακόμη τὰ προβλήματα τής αφηρημένης ιδεολογίας γιατί πρόκειται σήμερα νά ζήσουμε ή νά πεθάνουμε. Μόνον οι έξωτερικές απόψεις διαφέρουν.

Πρόκειται για μιὰ ζοφερή ένότητα μέσα στο αίμα και τὰ δάκρυα: αλλά είναι έντούτοις μεγαλόπρεπη. Φαίνεται νά όπισθοδρομήσαμε έως τις πρόσκαιρες τύχες τής προϊστορίας, αλλά τότε δέν ύπηρεζαν παρά φευγαλέες ένώσεις όρδων που τὰ πτώματά τους χρησιμοποιεσαν ως λιπαρή γή για άλλες ένώσεις και άλλους άγώνες: σήμερα ή ανθρωπότητα είναι πράγματι τὸ Corpus magnum που όνειρευτήκαν οι αρχαιότερες φιλοσοφίες και ή έννοια άνθρωπος έγινε πραγματικότητα καθώς έγινε πραγματικότητα ή έννοια Γάλλος κατά τή διάρκεια των άγώνων τής βασιλείας εναντίον των επαρχιακών μικροσυμφερόντων.

Τὸ μεγάλο πρόβλημα μέσα στα μεγάλα ζωτικά προβλήματα, τὸ πρόβλημα τής οικονομικής και κοινωνικής οργάνωσης του κόσμου, μπορεί νά συζητηθῇ με όσους τρόπους θελήση κανείς. Μέσ' στην καρδιά του πολέμου παρουσιάστηκε και τώρα είναι φανερό ότι δέν επιδέχεται παρά δύο λύσεις:

ἢ τὰ μεγάλα ἱμπεριαλιστικά κράτη, Ἡνωμένες Πολιτεῖς, Ἀγγλία, Ἰαπωνία, Γερμανία, Γαλλία, θὰ κατορθώσουν ν' ἀποκαταστήσουν μιὰ νέα ἰσορροπία ὑπερκεφαλαιοκρατισμοῦ, ἓνα ὕλικο πολιτισμὸ βαθυπλouto ὅπου μιὰ ὀλιγαρχία μεγιστάνων θ' ἀπαστράφτη πάνω σὲ μιὰ μάζα ὑποδουλωμένη καὶ taylorisée, ἢ ἡ μάζα αὐτή, ἀναζωογονημένη μὲ τὸ παράδειγμα τῆς ἐπαναστατικῆς Ρωσίας καὶ βοηθημένη ἀπ' αὐτή, θὰ θεσπίσῃ τὴ νέα πλάκα τῶν ἀξιῶν βασισμένη πάνω στὴν ἐργασία, τὴν ἀλληλοβοήθεια καὶ τὴν οἰκονομικὴ δικαιοσύνη. Ὅποιος κι ἂν εἶναι ὁ σταθμὸς ποὺ ἡ ἀνθρωπότης θὰ φθάσῃ στὸ τέρμα τοῦ σημερινοῦ της δρόμου, εἶναι πιθανὸν ὅτι ὁ δρόμος αὐτὸς θὰ εἶναι μακρὺς, γιὰ πολὺν καιρὸ χαοτικὸς καὶ σκοτεινὸς καὶ θὰ ἐμποδίζεται ἀπὸ βίαια τρaντάγματα. Ἀλλὰ φαίνεται ἐν πάσῃ περιπτώσει ἀδύνατο νὰ παρουσιασθῇ μιὰ τρίτη λύσις.

Ἦδη, παντοῦ ἡ σύγκρουσις μεταξὺ τῶν δύο ἀντιθετικῶν δυνάμεων διαπιστώνεται καθαρώτερα καὶ δηλητηριάζεται· ἀλλὰ στὰ περισσότερα μέρη οἱ ἄνθρωποι παρασυρμένοι ἀπὸ τὸ τεράστιο στριφογύρισμα τῶν δυνάμεων δὲν τὸ διακρίνουν ἀκόμη. Γιατὶ πολλὰ ἄλλα δευτερεύοντα ρεῦματα ἀνακατώνονται μέσα στὸ μεγάλο ἀνεμοστροβίλο καὶ γιὰ τὴν ἐπίσης οἱ δύο δυνάμεις φοβοῦνται ἢ μιὰ τὴν ἄλλη, φοβοῦνται τὴ τρομερὴ μάχη ποὺ θὰ πρέπῃ ν' ἀρχίσουν, ζητοῦν νὰ τὴν ἀπομακρύνουν ἢ νὰ πείσουν τὸν ἑαυτὸ τους ὅτι θὰ μπορέσουν νὰ τὴν ἀπομακρύνουν, νὰ τὴν ἐμποδίσουν ἴσως.

Ποιθενὰ ἡ κατάστασις αὐτὴ (ἡ μοιραία πάλῃ ἀρχινισμένη ἤδη, ἀλλὰ πάλῃ μέσα στὴ νύχτα καὶ ποὺ ἡ σημασία της καὶ ἡ φορὰ της διαφεύγουν τοὺς ἴδιους παλαιστὰς) ποιθενὰ ἴσως ἡ διπλὴ αὐτὴ κατάστασις δὲν εἶναι τόσο χαρᾶκτηρισμένη ὅσο στὴ Γαλλία. Ἡ ὀργανωμένη ἐπαναστατικὴ κίνησις εἶναι ἀνίσχυρη στὸν τόπον αὐτό, ἀλλὰ τὸ κράτος δὲν αἰσθάνεται μέσα του τὴ δύναμη νὰ τὴν ζτυπήσῃ καταμέτωπα, μήτε μάλιστα ν' ἀντισταθῇ στ' ἀνοιχτά.

Ἡ Κυβέρνησις Millerand κληρονόμησε ἀπὸ τὸν προκατόχου της Clemenceau μιὰν ἀξεδιάλυτη ἐξωτερικὴ πολιτικὴ. Ἀλλὰ τέτοια εἶναι ἡ κοινὴ τύχη ὅλων τῶν σημερινῶν κυβερνήσεων τοῦ κόσμου ποὺ θὰ ἦταν ἐπιπόλαυη παρατήρησις νὰ θεωρήσῃ κανεὶς ἔνοχο τὴν ἀκατανόησιν καὶ ἀπροβλεψίαν τῶν ἀνθρώπων ποὺ ἔκαμαν τὴν συνθήκην τῶν Βερσαλλιών. Ἡ ἀλήθεια εἶναι ὅτι πιασμένοι μέσα στὰ ἴδια τοὺς δίχτυα δὲν μπορούσαν νὰ κάμουν τίποτε τὸ καλύτερο. Ὅλα τὰ ἔθνη εἶναι καταστραμμένα εἴτε γιὰ τὸ δὲν μποροῦν πιά ν' ἀγοράζουν, εἴτε γιὰ τὸ καθὼς οἱ Ἡνωμένες Πολιτεῖς, δὲ βρίσκουν πιά ἀγοραστὰς γιὰ νὰ πουλήσουν. Μόνο μιὰ ὕλικὴ ἀλληλοβοήθεια θὰ μπορούσε νὰ τὰ σώσῃ. Ἀλλὰ εἶναι ἀδύνατο νὰ πραγματοποιήσουν τὴν ἀλληλοβοήθειαν αὐτὴ γιὰ τὸ οἱ νόμοι τοῦ ὀργανισμοῦ των δὲ τὸ ἐπιτρέπουν. Ἡ κοινὴ γνώμη ποὺ ἐξέθρεψαν δὲν θὰ τοὺς τὸ ἐπέτρεπε ἄλλωστε. Ἡ μνησικακία εἶναι μεγάλῃ μεταξὺ τῶν χθесινῶν συμμάχων κι ἀκόμη μεγαλύτερη ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν. Γιαντὸ οἱ οἱ κυβερνήσεις τῆς Ἀντάντ μπλέκονται μέσα σὲ παράλογες ἀποικιακὰς ἐκστρατεῖες, γιαντὸ ἐπίσης προσπάθησαν νὰ ἀναγκάσουν τὴ Γερμανίαν νὰ πληρώσῃ ὅλες τὶς δαπάνες τοὺς ἐνῶ τῆς ἀφίρεσαν τὰ μέσα νὰ ξεχρεωθῇ ἀπὸ τὰ βάρη ποὺ τῆς φορτώνουν. Οἱ ἴδιοι ἀναγνωρίζουν ὅτι ἡ κατάστασις ἦταν ἄλῃτῃ καὶ σὰ νὰ θέλουν σήμερα νὰ φωνάξουν τὴ Γερμανίαν πλάι τοὺς γιὰ ν' ἀντιμετωπίσουν τὸν κομμουνιστικὸ κίνδυνον. Ἀλλὰ εἶναι πολὺ ἀργά. Καὶ δὲν ἔχουν ἀρκετὴ ἀποφασιστικὴ μὴτε ἀρκετὸ κῦρος πάνω στοὺς λαοὺς των γιὰ νὰ κάμουν νὰ ἐπιτύχῃ ἡ τολμηρὴ αὐτὴ πολιτικὴ. Βλέπει κανεὶς σ' αὐτὸ τὸ σημεῖον νὰ τρίζουν τὰ θεμέλια τοῦ παλαιοῦ κόσμου.

“Ὁμοιο παράδεγμα στήν ἐσωτερική πολιτική. Τὸ πρῆξιμο τῶν προϋπολογισμῶν εἶναι τώρα ἀπεριόριστο καὶ τὸ κράτος δὲ βαστᾷ παρὰ ἀπὸ ἑνα θαῦμα οἰκονομολογικῶν πλανῶν. Φτάσανε σὲ τόσο εὐτελῆ τεχνάσματα, ὅπως τὸ τελευταῖο κῆμα τοῦ ξεπεσμοῦ (*vague de baisse*), ποῦ φαντάστηκαν γιὰ νὰ δόσουν κάποια ἐμπιστοσύνη στήν κοινὴ γνώμη ἀλλὰ ποῦ δὲν εἶχε ὡς ἀποτέλεσμα παρὰ νὰ παραλύσῃ τὴ βιομηχανία χωρὶς νὰ κάμῃ νὰ ξεπέσουν οἱ τιμὲς τῶν προϊόντων. Ἡ κυβέρνησις ἐπέτυχε περισσότερο ἐπιχειρώντας νὰ ἐρεθίσῃ κατὰ τῆς ἐργατικῆς τάξεως τὸ ὑπόλοιπο τοῦ ἔθνους καὶ ν’ ἀποθαρρύνῃ τὴν ἴδια τὴν ἐργατικὴν τάξιν. Ἀλλὰ ἐδῶ ἡ ἐπιτυχία τῆς ὀφείλεται περισσότερον ἐπὶ σφάλματα τῆς ἐργατικῆς κινήσεως παρὰ στὴ δική της δύναμη, καὶ ἡ ἐπιτυχία αὕτη εἶναι προσωρινή καὶ ἤδη μισοχαλασμένη. Πράγματι, ὅσο πάει καὶ πὺ πολὺ, τὸ κράτος—κυβέρνησις καὶ κοινοβούλιο μαζί—δὲν εἶναι παρὰ ὁ ἐντολοδόχος τῶν προνομιούχων τάξεων ἐντολοδόχος ἄλλωστε ἀδύναμος ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὶς κατατάξεις ἐθελοντικῶν ὁμίλων ποῦ στρατολογοῦνται γιὰ ν’ ἀντικαταστήσουν τοὺς ἀπεργούς: ἡ κατέχουσα ἀστική τάξις δὲν ἔχει πιά ἐμπιστοσύνη στὰ μαντρώσкулλά της καὶ ὑποχρεώνεται νὰ φυλάγεται μόνῃ της. Ἀλλὰ ἡ ἀστικὴ αὕτη τάξις, παλιοὶ καὶ νέοι πλούσιοι, εἶναι ἐξαιρετικὰ ἄνανδρῳ καὶ τυφλῇ καθὼς ἡ αὐλὴ τοῦ Λουδοβίκου XVI στὸ 1789: Ἡ κυβέρνησις ἔξασκεῖ κατὰ τῆς ἐργατικῆς κινήσεως μιὰ πολιτικὴ συνδυασμένη μὲ τιμωρίες καὶ διαφθορά ποῦ θὰ ἦταν καρποφόρα ἐὰν μπορούσε συγχρόνως νὰ πραγματοποιήσῃ μιὰ τολμηρὴ καὶ ἐπίμονη πολιτικὴ κοινωνικῶν μεταρρυθμίσεων, ἀνάλογη μὲ τὴν πολιτικὴν τοῦ Μπίσμαρκ πρὶν ἀπὸ τὴ δυσμένειά του: ἀλλὰ τέτοιον εἶδος προγράμμα, οἱ ἐντολεῖς της, μὴ θέλοντας ν’ ἀφήσουν τίποτε ἀπὸ τὸ κόκκαλο ποῦ γλύφουν, δὲν τὸ παραδέχονται.

Φαίνεται λοιπὸν ἡ κατάστασις νὰ εἶναι καθαρὰ ἐπαναστατικὴ. Πράγματι εἶναι, ἀλλὰ ἐπαναστατικὴ χωρὶς ἐπανάστασιν.

Τὸν Αὐγούστου τοῦ 1914 ἐκτὸς ἀπὸ ἑνα μικρὸ ἀριθμὸ ἀτομικῶν ἐξαιρέσεων ὁ σοσιαλισμὸς καὶ ὁ συνδικαλισμὸς ἀρνήθησαν τὸν ἑαυτοῦ τους μπροστὰ στὸν πόλεμον· συμμαχήσανε μάλιστα μαζί του παρὰ τὶς ὑποχρεώσεις τοῦ διεθνοφίλου παρελθόντος των. Γιαντὸ φάνηκε μέσα στὴν ἐπαναστατικὴ πίστιν μιὰ μοιραία κρίσις ποῦ ἀκόμα διαρκεῖ. Οἱ ἐργάτες δὲν ἔχουν πιά ἐμπιστοσύνη στοὺς παλιούς ἀρχηγούς των, στίς δικές τους τύχες. Οἱ χωρικοὶ ἀντιμιλιταριστὰ ἀπὸ ἔνστικτο καὶ πείρα θὰ μπορούσαν νὰ παρασυρθοῦν στὴν ἐπανάστασιν ἂν οἱ διεθνιστὰς ἤξεραν νὰ ὀδηγήσουν τὸ μῖσος τους κατὰ τοῦ στρατοῦ καὶ τοῦ πολέμου. Ἀλλὰ δὲν εἶναι ἄνθρωποι ποῦ εὐκόλῃ μπορεῖ νὰ γελαστοῦν: περιφρονοῦν τοὺς ἀπαρνητὲς ἐπαναστάτες καὶ μάλιστα ἡ ἀστικὴ τάξις τοὺς δασκάλεψε ἀρκετὰ μὲ τρόπο γιὰ νὰ τοὺς κάμῃ συμμάχους της ἐναντίον τοῦ προλεταριάτου τῶν πόλεων. Ὅμοια οἱ μέσες τάξεις, ἰδιαίτερος οἱ διανοητικὲς μέσες τάξεις, ἔβλεπαν τὴ χρεωκοπία τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τὴ δική τους καταδίκη: ἦταν ἑτοιμὲς νὰ γεμίουν τὶς ἐπαναστατικὰς τάξεις καὶ νὰ τὶς ἐνδυναμώσουν μὲ πολύτιμη τεχνικὴ εἰσφορά: ἀλλὰ συχάθησαν τὰ ἀνδρείζελλα τοῦ σοσιαλισμοῦ καὶ συνδικαλισμοῦ τόσον ἀπὸ διανοητικὴ ἐντιμότητα ὅσο καὶ ἀπὸ περίφοβον μικρολογία.

Αὐτὰ εἶναι διαπιστωμένα γεγονότα, ὅχι διαβεβαιώσεις χωρὶς βάση. Βρίσκομε τὴν ἀπόδειξιν τους μέσα σ’ ὅλη τὴ δημόσια ζωὴ μας, ἂν πάρῃ κανεὶς μερικὰ μόνο γενικὰ φαινόμενα ὅπως τὶς ἐκλογές τοῦ Νοεμβρίου 1919 ἢ τὶς μεγάλες ἀπεργίες τοῦ περασμένου Μαΐου.

Τὸν Νοέμβριον τοῦ 1919 τὸ Σοσιαλιστικὸ Κόμμα οὔτε κἀν ἐσυζήτησε ἂν

ήταν επίκαιρο ή όχι να πάρη μέρος στη δήθεν εκλογική γνωμοδότηση. Πολλοί μάλιστα απ' αυτούς τους δυστυχείς φαντάζοντο ότι βάδιζαν προς θριαμβευτικήν επιτυχία. Και όμως ή περιστάσις τους παρουσιάζετο τότε ν' ανανεώσουν τη σοσιαλιστική παρθενία τους διοχετεύοντας και φωτίζοντας τις απογοητεύσεις και την αγανάκτηση των στρατιωτών και συγγενών στρατιωτών που είχαν κηρύξει από μήνες το μίσος τους και την αηδία τους κατά του δημοκρατικού ψευτοκοινοβουλευτισμού. 'Αλλά ισχυρίσθηκαν ότι εβάνδιζαν εις μάχην και το, έκαμαν με μιὰ οίκτρη έλλειψη διαύγειας και νηφαλιότητος: οί σοσιαλ-πατριώτες, οί πού ένοχοποιημένοι, εφάνταζαν μέσα στούς ίδιους συνδυασμούς με μερικους ύποψηφίους που έδειξαν λίγη διεθνιστική ευστάθεια. "Ηλπιζαν πώς θα μπορούσαν να γειτονούν οί μὲν και οί δέ. 'Αλλ' αυτό που έπρεπε να γίνη έγινε. Δέν κατόρθωσαν παρά ο ένας να εκθέση τόν άλλο και όλοι ενικήθηκαν μαζί. Δέν υπήρξε εκλογική επιτυχία παρά στίς βορινές guesdistes ⁽¹⁾ επαρχίες όπου όλες οί ύποψηφιότητες ήταν άμιγεις εθνικιστικές αλλά για την τιμή και το συμφέρο του σοσιαλισμού θα έπρεπε περισσότερο μιὰ άποτυχία παρά μιὰ τέτοια επιτυχία.

"Όσο για το άλλο μεγάλο γεγονός, όλωσδιόλου τελευταίο, και που άπασχολεϊ ακόμα την εργατική συνείδηση, βλέπομε μιὰ γενική συνομοσπονδία της εργασίας που οί άρχηγοί της είχαν, καθώς ο Jouhaux, άπαρηχηθί το παρελθόν τους πού άθλια ακόμα παρά οί σοσιαλισταί άρχηγοί ή καθώς ο Merrheim και ο Dumoulin συνεμάχησαν οίκτρά με τόν καιροσκοπισμό του Jouhaux στο τέλος του πολέμου. Οί άνθρωποι αυτοί που το πήραν άπάνω τους με τά βαρύν συντάγματα των εργατών που οί δυσκολίες της ζωής έσπρωξαν μέσα στα συνδικάτα κατάντησαν σιγά σιγά οί πού άποφασισμένοι αντίπαλοι της επαναστάσεως. Φοβούνται τις ατέραντες εϋθύνες που θα τούς επέβαλλε ή δράσις και δέν σκέπτονται παρά με τί τρόπο θα σοβαντίσουν το άστικó φρειωμένο χτίριο: προσπαθεία άντιεπαναστατική, προσπαθεία μωρή επίσης, γιατί είναι σά να εργάζεται κανείς ενάντια στην πραγματικότητα, ενάντια στο ρεύμα της ζωής. Γιαυτό, όταν οί επαναστάτες σιδηροδρομικοί, έβαλαν σέ κίνηση τη γενική άπεργία τους, τόν Μάιο, ή πλάνη τους υπήρξε ότι έδέχτηκαν το σύνθημα εθνικοποίησις που το έπαιρναν από τη C.G.T. ⁽²⁾. Πίστευαν πώς έτσι θα δυνάμωναν, αλλά έχασαν την δύναμή τους. 'Η πολιτική τους έγινε άκατανόητη στη μάζα και οί εργάτες που σέ μιὰ τέτοια πάλη θα είχαν ανάγκη από όλη τους την πίστη δέ μπορούσαν να έχουν έμπιστοσύνη στους συνδικαλιστάς άρχηγούς που είχαν χάσει το κϋρος τους και δέν εφάνιντο να πιστεύουν οί ίδιοι στο έργο τους.

"Όσο βρούν ότι ο πίνακας αυτός είναι ζοφερός. 'Αλλά χρέος έχομε να προσπαθούμε να βλέπομε την αλήθεια και όταν δέν άρέσει. Και όμως, μετά το γιγαντώδη αυτόν πόλεμο που τέλειωσε φαινομενικά με μιὰ αντίβση στρατιωτική νίκη, αλλά πράγματι με μιὰ φρικτή οικονομική καταστροφή, έπειτα από μιὰ τέτοια πλήρη άδυναμία των επαναστατικών επιτελείων, μένουν μολαταύτα λόγιοι ελπίδας, στο γεγονός ότι ή κατάρρευσις δέν είναι πού όλική και για παράδειγμα ότι οί δυό άπεργίες των σιδηροδρομικών τόν Μάρτιο και τόν Μάιο, κατόρθωσαν, παρά την τελειωτική άποτυχία να φτάσουν ένα μεγάλο

ΣΗΜ. ΓΡΑΜ. ⁽¹⁾ 'Από το όνομα του Jules Guesde γέρου άρχηγού σοσιαλιστή που θεωρείται ότι εισήγαγε στην Γαλλία τόν Μαρξισμό.

ΣΗΜ. ΓΡΑΜ. ⁽²⁾ Γενική Συνομοσπονδία της 'Εργασίας.

πλάτος και να κρατηθούν εκεί πολλές μέρες. Οί αληθινοί επαναστάτες είναι σπάνιοι στη Γαλλία και οί οργανώσεις τους ασθενεζές άκόμα. Άλλά ή αδιάλλακτη άγνότης με την όποία οδηγούν την πάλη εναντίον της άστικής τάξεως και εναντίον των σοσιαλιστών προδοτών είναι μιá δύναμις που θά παράξει και παράγει ήδη άποτελέσματα. Δέν είναι μακριά χωρίς άλλο ή ήμέρα που ή μεγάλη πλειοψηφία του σοσιαλιστικού κόμματος θά προσχωρήσει στη Διεθνή της Μόσχας και στο συνδικαλισμό μέσα ή προσπάθεια της επανορθώσεως και της εξυψώσεως που επιδιώκομε από ένα χρόνο και πριν με τη «Vie Ouvrière» θά φθάσει έως τις πιο γενναίες και δραστήριες βαθιές μάζες του λαού.

Επιθυμούσα να μιλούσα επίσης για την τωρινή κατάσταση της γαλλικής λογοτεχνίας που ίσως ενδιαφέρει πιο ιδιαίτερα την πλειονοψηφία των άναγνωστών των «Γραμμάτων» αλλά φοβούμαι μήπως ξεπεράσω τό χώρο που μου όρίζεται. Θά δείξω μόνο μερικους γενικούς χαρακτήρες που έχουν κάποια σχέση με ό,τι είπαμε παραπάνω για την κοινωνική μας κατάσταση. Ό κόσμος διάβασε πολύ κατά τον πόλεμο. Σήμερα διαβάζει όλιγώτερο. Λίγο, γιατί χωρίς άλλο αισθάνεται την άνάγκη όλων άπολαύσεων που κατατρώγει τον πληθυσμό που σώθηκε από τον πόλεμο, λίγο επίσης, γιατί τά βιβλία είναι σέ τιμές υπέρογκες. Οί εκδότες μας δειλοί καθώς όλοι οί βιομήχανοί μας δέν μπόρεσαν να φυλαχτούν από τη θανάσιμη αυτή επίδραση στο έμπορίό τους όπως και στην εθνική διάνοια. Και είναι πιθανό ότι τό όνειρο όλων είναι να μη δημοσιεύουν διαρκώς παρά Paul Bourget και Marcel Prevost ή άλλους παλιούς συγγραφείς με κοσμική έπιτυχία για τους όποιους μιá γενναία πώλησις είναι εξασφαλισμένη. Έντούτοις μεγάλος αριθμός νέων συγγραφέων γράφουν και δημοσιεύουν. Ό κόσμος είναι βαριεστημένος από τό πολεμικό βιβλίο που υποχρεώνει να θυμηθί ό,τι θέλει να λησμονήσει. Διαβάζουν πρόθυμα μυθιστορήματα περιπετειών που συγγραφείς όσο πάει και πιο πολλοί φαίνονται πως τά εκτελούν στη γραμμή. Μερικά από τά έργα αυτά είναι διασκεδαστικά ή με μιá φαντασία σφριγώδη αλλά εκείνο που πρέπει προ πάντων να σημειωθεί από την διάδοσή τους είναι ή άνάγκη διασκεδάσεως των άναγνωστών να σημειωθεί από τους να ξεκολλήσουν από μιá έποχή πάρα πολύ παθιασμένη για τις τριμμένες δυνάμεις τους. Ένας ονομιτισμός, ένας φθινοπωρινός κοινωνικός ονομιτισμός δημιούργησε επίσης κάποιο θόρυβο γύρω από τό κίνημα Dada και άλλα τέτοια αútάρεσχα καμώματα. Τίποτα απ' όλα αυτά δέν είναι βαθύ. Η άπέραντη, σκληρή μεγάλη έποχή της αναδημιουργίας του κόσμου, όπου θά ζήσουμε αύριο, θά σχηματίσει άναγκαστικά τους ποιητάς της, τους συγγραφείς της, τους δραματογράφους της. Μερικοί αισθάνονται ήδη τό άγριο και γόνιμο μεγαλείο της και προσπαθούν να τό εκφράσουν με ένθουσιασμό και ειλικρίνεια. Μπορεί κανείς να είναι βέβαιος ότι στη νέα περίοδο της κοινωνικής εϋσταθείας, που προετοιμάζεται, θά αντιστοιχίσει μιá μεγάλη κλασική λογοτεχνική έποχή, πλατιά άνοιχτή σ' όλους τους ανθρώπους, βαθιά ποτισμένη από όλες τις εκδηλώσεις της ζωής. Στόν περασμένο αιώνα ήταν δυστύχημα ότι ή επανάστασις του ρομαντισμού έγινε σαράντα χρόνια μεταγενέστερα από την πολιτική μας επανάσταση του 89-92. Τό δυστύχημα αυτό δέν θά επαναληφθί με την κοινωνική επανάστασις της αύριον: Οί καλλιτέχνες της είναι ώριμοι γι' αυτήν.